

Samote Trnovskega gozda

Iz doline Belce v Ajdovščino

Besedilo: Rafael Terpin

Prostranstva Trnovskega gozda
Foto: Anka Vončina

Izhodišče: Putrihove klavže na Belci, Krajinski park Zgornja Idrija.

Res, do Putrihových klavž je iz Idrije kar daleč, bližnje Krekovše (stara gozdarska postojanka) je bilo postavljeno že skoraj v osrčju Trnovskega gozda. Vendar je cesta vsaj do Idrijske Bele dobra, naprej po soteski Belce pa le od junija naprej, ko jo cestarji očistijo za zimskimi plazovi in nenadnimi vodami. Pokrajini pa ni kaj reči. Ves čas se vozimo ob prečedni vodi, ki niti s srebrom, kaj šele s civilizacijo, ni umazana. Peljemo se mimo Divjega jezera, Fežnarjeve oštarije v Idrijski Beli, mimo idrijskega kopališča na Lajštu. Tam se nam Idrija izneveri v desno, mi pa nadaljujemo naravnost ob Belci. Pri zadnjih hišah (desno Šinkovec) se dolina vendarle nekoliko razširi. Kdor se v grapah počuti preveč utesnjenega, naj tukaj bolj globoko zadihaja. Nad Šinkovcem se dolina stisne. Svoji brvi pravijo lovci

pasarela, neverjetna skala tik ob cesti se imenuje Babji zob. Še višje peljemo mimo Marijine kapelice z močnim izvirom. Ljubitelji odlične studenčnice pravijo kraju kar Pri Marički.

Od klavž pod Putrih

Mimo Požganih klavž (ime je še iz časov, ko so gradili le lesene klavže, 16. stoletje) se preko klancev pride do Belških ali Brusovih klavž. Nad njimi se grapa z vodo in cesto še enkrat strahovito zoži, predelu se nekoliko ponemčeno reče V klomah (soteska).

Sredi zadnjega, daljšega in bolj trmastega klanca proti Krekovšu so v neverjetni "dolini" zabodene Putrihove klavže. Vse idrijske klavže so pomagale plaviti les do leta 1927., ko je huda povodenj podrla grablje v Idriji, se pravi za vodo propusten jez, kjer se je ustavljal ves naplavljen les. Danes so vse klavže obnovljene in dobro očuvane.

Tu se začne moja današnja pot. Treba bo pošteno ugrizniti v kolena. Vsaj uro hoda bo šlo strmo navzgor. Kar pod s šinklni krito streho je treba zakoračiti, čez jez. Na drugi strani se takoj stopi na bolj šibko stezico. Prvi klanec je takojšen. Brez obiranja zelo domiselno zaključka navzgor po ponvasto uleknjeni dolini. Dodati moram, da so skoraj vse tukajšnje doline precej gor postavljene. Lahko bi jim rekli tudi suhe grape.

Že kmalu sem v Smrekah. Ljubkovalo ime se je med lovci in *holcarji* (gozdni delavci) oprijelo po letu 1952., ko so zasadili smreke. Tisto leto je bilo grozovito sneženo, še v Idriji sami ga je padlo dva metra na debelem. Vsa dolina nad klavžami je bila na tleh, pravijo. Les so več let spravljali na cesto in s kamioni proti mestu. Precej gozdnih delavcev je bilo tedaj Gorjanov (prebivalci z Gore nad Ajdovščino, torej onkraj Putriha). Čez teden so *holcali*, ob

Belške klavže
Rafael Terpin, akril, 2001

sobotah pa so jo kar po bližnjici usekali domov. No, in njihovo skoraj pozabljeno in izginulo bližnjico danes ubiram tudi sam. Na izreden jesenski dan, ko je v krošnje že udarila barvita toplota in ko se v grapi še melje nekaj srebrnikaste megle. Vršne hoste najbrž že parajo prešerne luči, prepuščene svojim igram v mešanih tisovških gozdovih. Kaj, enkrat že stopim mednje! Nad smrekicami, ki so do danes že zrasle v smreke, je steza spet dobra, bukov gozd nad njimi pa ves mlad in svež. Petdeset let gozdu ne pomeni prav mnogo. Del moje doline je bil udarjen še z poznejšimi snežnimi plazovi. Tod nekje se desno odcepi steza na Tisovško Gamsarico. Gamsarica, povejmo, je skoraj osem ur hoje dolga lovska steza, speljana visoko nad desnim bregom Belce. Skalnati del, se pravi moj desni, prefrigano teče po večkrat prekinjeni polici,

ponaša se z ohlapnimi *zajlami* in izrivanimi klini, še bolj pa z neverjetno botanično bogatijo (kranjski jeglič, idrijski jeglič, avrikelj, Clusijev svišč, najmanjši alpski zvonček, slečnik, dvocvetna vijolica, Bertolonijeva orlica, bodika, tisa ...). Na koncu se steza, ki je nekajkrat pod hudim vprašajem, če sploh še je steza, dvigne v hudo strmino in se nad Vratci dotakne tisovške ceste, to je že strašno visoko pod Poslušajnem.

Vse videno se le počasi usede v zavest

Nekaj višje se z moje današnje poti odcepi lagodnejši del Gamsarice v levo, torej proti Široki dolini in Štantom. Ta del poti po delno grapastem in delno planotastem svetu je zanimiv tudi za navadne smrtnike, ne le za lovce, seveda iz drugih razlogov. Pot se suče skozi stare, z raznovrstnim drevjem poseljene gozdove, z

ostanki kopišč in že davno odmrlih gozdarskih koč, brunaric.

Moja direktna pot še naprej rine v klanec. Usmerjena je proti Orlivcu. Lovci krekovške lovske družine imajo navado reči, da jih steza žene na Orlivec. Gorjani mu rečejo rahlo drugače: Grlivec. Vsaj uro pa pol se vleče klanec. Kaj se ne bi, klavže so vsajene na približno 600 metrih, do Orlivca je še enkrat toliko.

Gozd okrog mene začinja blesteti v sončevih lučeh. Na nič drugega ne utegnem misliti. Le zijam v svetel dan, ki se mi blagohotno z neba izceja skozi barvite, rumene in oranžne krošnje. Še na sapo ne mislim več. Moje z zemeljsko težo okrancljano bivanje nima več nobene *ta zaresne* peze. Korak za korakom mi gre kar se da lahkotno izpod nog.

Zadnji metri do tisovške ceste gredo skozi prav položno dolinico med Orlivcem na desni in Putrihom na levi. Cesto je vrh predihanega klanca pravzaprav pristrčno srečati. Znašel sem se na planotastem, a precej razgibanem svetu visoko nad dolino Idrije in Belce, da, tudi nad Deželo onkraj silnih trnovskih gozdov (mislim na Vipavsko dolino). Nadmorska višina je tod med 1000 in 1100 metri, vrhovi sežejo še nekaj višje. Cesta v desno gre na Škrbino in od tam na Lokve ali na Vojsko, naprej v moji smeri proti jugu pa vodi do razcepa Preska, levo proti Zadlogu, desno proti Kovku. Vse je torej jasno.

Z leve prihaja k meni kratek cestni priključek. Zajezenem se po njem tistih piškavih sto metrov do njegovega konca. Znajdem se na precej odsekanem robu pod Špičastim vrhom, pod mano se v hladno divjino pogloblja dolina Belce, iz katere sem prilezel, zadaj za Krekovšem in Osredkom se da slutiti sosednjo dolino Idrije, nad njo pa Hlevišo s Slaniškim grebenom in z nekaj čekovnikarskimi hišami. Pogled je precej nenavaden, treba je nekaj trenutkov utihniti in ga počasi, počasi dojemati. Saj potem se vse videno že usede v zavest.

Vrnem se na cesto. Nekaj nižje je v kotanjastem svetu nekaj več prostora za občasno skladiščenje posekanega lesa in tudi za stroje, s katerimi si pomagajo gozdarji. Tu se moj zlati občutek lagodnega jesenskega pohajkovanja neha. Čaka me najmanj poznani del poti. Steza bo ali pa ne bo, si resno dopovedujem. Dobro bi bilo, da ohranim pravilno smer. Res pa je v kraškorskem gozdu včasih brez poti prav težko.

Mojemu lesnemu odlagališču ob cesti pravijo lovci krekovške družine Pri materi. Kraj so krstili kar sami, da bi se pač v prostranstvu tisovskih gozdov bolje znašli. Pri materi je v resnici imenovan najvišji prehod na gorjansko stran v bližini Potegle. Tam čez sem danes namenjen. Navežem jo kar po vlaki desno navzgor. Vlaka se sprevrže v stezo, steza se cepi. Mahnem jo v levo. Potem steze zmanjka. Kakor zmeraj v podobnih primerih se ustavim, da mi prehitro ne posrka prav vse sape. Saj bi me še zalopnilo. Premislim: doslej je bilo vendar vse točno tako, kot mi je pokazal tukajšnji *jager*, sosed Miha! Seveda. Mahnem jo torej naprej v ravni črti! Skozi grmovje in podrtijo izruvanih bukev. In glej, po nekaj metrih stiske že stojim na znani, s travo poraščeni gozdni cesti. No, si pravim, šlo je še kar srečno. Še odcep k Materi poiščem!

Sonce stresa veselost skozi krošnje bukev

Nobenih težav. Stara, z visokim ščavjem poraščena pot se le nekaj deset metrov nižje požene nad cesto. Sonce nekam polneje stresa svojo veselost skozi krošnje starih bukev. Vsa hosta je posejana z robotimi skalami, vmes so kot sledovi starodavnih gozdnih del utesnjene kratke ravnice. Vrtače so globlje. Pot jih spretno obletava in se hkrati rahlo vzpenja. Na najvišjem, tudi najbolj kamnitem prehodu je moja pot le še ozka steza.

Torej, Pri materi! Kako prijazno ljubkovalno ime so možakarji dali temu sicer nepomembnemu kraju sredi prostranih host. Najbrž se jim je tu zgoraj zdelo, da so že napol doma, v *režancu* domače hiše na Kovku, Otlici ali na Dolu (Predmeji) so že videli mater, kako jih pričakuje. Saj bo prišel! Zdaj zdaj mora priti. Od Klavž do Matere sem hodil kakšni dve uri in pol. Gorjani bi s potjo seveda na kratko opravili.

S prehoda se pot začne spuščati, a ohranja staro smer. Hkrati se kmalu sprevrže v poraščeno vlako, ta pa v še kar zvožen kolovoz. Ni dolgo in sem spet na cesti, to pot na gorjanski strani. Nekje blizu za Kališkim vrhom mora biti. Orientirati se tod ne da. Po karti že, a gozd sam ne nudi nobene opore. Na karti sem prebral in pozneje tudi preizkusil, da se moja cesta, na katero sem pravkar padel, začinja za Jakušem iz smeri Majerija–Mala Gora, končuje pa se malo pod Korenino na Predmeji. Ves čas teče po gozdnih samotah in tudi po senci.

Putrške (Putrihove) klavže
Rafael Terpin, akril, 2001

Zavijem levo, tudi Miha me je pred letom *navižal* v levo: Kovk bo pač na levi. Če je Kovk na levi, bo Otlica na desni, le Kališki vrh bi moral obiti.

Tiho makadamsko cesto posebej ljubijo kolesarji, poznavalci teh koncev pač. Spelje se mimo starih jas in pozabljenih košenic za Oblim vrhom. Tudi nekaj vikendaških uživanje se more slutiti v prijaznih senčnih krajih.

Ko so se nad Grofom odprle gorjanske domovnice, kovkarsko domače in tudi za oko prijazne, sem dokončno opravil s samoto tisovskih klancev in strašnih host. Tja do Sinjega vrha se v prepleten paternošter za roke držijo rdeče strehe, zeleni travniki, ograjene njive, kamnite poti in beli plotovi. Pogled je zares presenetljivo lep. Moraš obstati sredi bele ceste in v priznanje pokimati videnemu.

Na asfalt Col–Otlica se pride malo pod nekdanjo šolo. V bližini

razkošno obnovljenega in predelane Štulčevša sem si pred časom ogledal imenitno škavnico, se pravi naravno skalnato kotanjo, v kateri se vse leto zadržuje voda. Do nje vodi kratka označena stezica.

A že pred Štulčevšem zavije ožji asfalt na Sinji vrh. Včasih so mu rekli Svinji vrh. Kdaj so ga prekrstili, pa ne vem. Hočem na Rob, torej na odsekani rob gorjanske planote, kjer si popotnik vsakokrat znova odpočije duha in oči. Ušesa malo manj, saj spodaj v Deželi že od daleč brenči Ajdovščina.

Preprosto odmri za nekaj kratkih trenutkov

Klopca na prepihanem je zlata vredna. Zvrha kar trdo štrbunknem nanjo. Čaka me ogledovanje Dežele in njenih jesensko obdarjenih robov, čaka me pol urice dobrodejnega odpočivanja, čaka me malica, tudi *ta*

mali kozel (pivo). Vse bo še v redu, si pravim. Zdaj si tako rekoč doma, na svoji redni romarski poti! Od tod naprej prav nič ne more iti narobe. Le oddahni si.

Krasno je. Jesen bogati Goro in Deželo, Goro bolj z barvami in lučmi, Deželo tudi s plodovi in njihovimi sokovi. Izpod nog se mi v Deželo spušča žametna gabrova Reber, spodaj že skoraj v naročju doline se je spotegnila v dolge zlate travnike. Pod Gorenjem so zarisani prvi vinogradi. A do Dežele je še kamniti Škol in tja proti Lokavcu je neznansko veliko zelenih košenic. Vse so opredene s hrastičjem in z ozkimi mejicami. Za starim mestom se v soncu koplje vsa prostrana kmečka ravan. Prvi bregovi onkraj, proti Planini nastavljeni, so že v goricah. Izpod nog se mi po svoji grapi zvije še mladi Hubelj. Spremljajo ga rdečerjave hrastove meje.

Vse glasove se da preslišati. Vse nepotrebne glasove se more odpisati. Ves milijon misli, ki trenutno plezajo po meni, me polnijo in praznijo obenem, se da strniti v eno samo preprosto nujno: povsem se umiri! Nastavljen toplemu oktoborskemu soncu zamiži v gorko temo in preprosto odmri za nekaj kratkih trenutkov. S tem ne boš nikogar prizadel.

Se boš že zagnal po Šturski poti mimo kapele! Se ne mudi. Vse počaka. 📍

Zimska pot pod Putrihom Foto: Marjan Bradeško

Obronki Trnovskega gozda z Zadloške planote Foto: Marjan Bradeško

